

MARITIME CONCEPTS AND TERMINOLOGY FROM LITERARY WRITINGS

Maria-Loredana Trucă (Țancu)

PhD Student, University of Pitești

Abstract: The purpose of the following article is to emphasize the defining elements of nautical terminology and to popularize this vocabulary among non-specialist readers, using the support of individual volumes belonging to writers such as Ernest Hemingway, Yann Martel, Radu Tudoran and Jules Verne.

The interpretative act involves the methodical guidance and the identification of an indicative road in the diversity and the variety of the consulted device. By an unbiased analysis, we can reach the detection and the formulation of the characteristics of the nautical terminology.

Keywords: nautical terminology, Jules Verne, Yann Martel, Ernest Hemingway and Radu Tudoran.

1. Terminologia marinărească

1.1. Navigare necesse¹!

Fascinați de imensitatea mărilor și oceanelor, mistuiți de dorința de a descifra tainele de nepătruns ale adâncurilor, de a călători spre țărmuri îndepărtate, oamenii, din cele mai vechi timpuri, au încercat cu ajutorul mijloacelor de navigație diverse să stăpânească mediul acvatic.

Din nevoia de a explora universul marin, marinarii (căraușii mărilor – fenicienii, grecii, cartaginezii, romanii și, ulterior, chinezii, vikingii etc.) și-au construit diferite mijloace de deplasare pe apă, reunite sub denumirile generice de ambarcațiuni, nave sau vapoare. Printre primele ambarcațiuni utilizate au fost: luntrea monoxilă, piroga, pluta din totora (în Peru), umiacul, jonca chinezească, skeidul, drakkisul/ drakkarul, snekkjurul, galera. Între timp, au apărut noi vase mult mai rapide, mai ușor de manevrat și mai rezistente la apă: galerele au fost înlocuite cu velierele (caravela, galionul, goeleta, bricul, cliperul, fregata etc), navele nu au mai fost utilizate doar pe câmpul de luptă sau pentru pescuit și transportul marfurilor ci și ca nave de agrement: gondolă, iaht, caiac, gig, iola, schif, snaip, star (cu excepția primelor două, restul sunt ambarcațiuni sportive).

1.2. Terminologia marinărească

Contextul istoric în care s-a format terminologia marinărească în limba română reprezintă cadrul explicării relației dintre împrumutul total, calc lingvistic și traducere în evoluția acestui proces de achiziții lexicale, specifice secolului al XIX-lea. Formarea lexicului marinăresc se încadrează în sfera îmbogățirii vocabularului limbii române prin mijloace externe.

¹Navigare necesse, vivere non necesse! (Navigația este necesară, viața nu! – n.n.)afirmau romanii în urmă cu două milenii, subliniind primatul navigației în defavoarea vieții.

Pentru lărgirea câmpului de cercetare și identificarea interferențelor la nivelul limbii comune am urmărit relația lexicului științific interdisciplinar (LSI)² cu limbajul marinăresc în dicționarele generale ale limbii române: DEX, DN, NDN, DOOM și DELR.

Limbajul marinăresc, din perspectiva LSI, cuprinde cuvinte ce se regăsesc în : geografie, fizică, chimie, biologie, geofizică, meteorologie, climatologie, hidrologie, domeniul tehnic și electronic, domeniul piscicol, religie, cinematografie, echitație și pariuri; în ultimele patru domenii menționate, interferențele sunt izolate. În continuare, exemplificăm: ansă³, astar⁴, edec⁵, guvide⁶, martingală⁷, sapan⁸ etc.

Terminologia marinărescă înglobează termeni cu un grad ridicat de dificultate prezenți în domeniul precum: transporturi maritime și fluviale, activități portuare, pescuit, construcții și reparații navale, unități economice de profil, înot, sport cu vele și navomodelism. Lexicul marinăresc reunește sintagme⁹, locuțiuni¹⁰ și expresii¹¹ ce se caracterizează prin diversitate lexico-semantică, majoritatea structurilor fiind rezultatul unor evoluții interne ale limbii, al unor schimbări de sens produse prin procesele cognitive fundamentale – metaforă, metonimie, restrângeri și extinderi semantice, specializări și generalizări –, dar și prin procedee retorico-pragmatice (ironie, antifrază, eufemism, litotă și hiperbolă) care se stabilizează prin uz. În cele ce urmează, evidențiem varietatea lexicului marinăresc prin prezentarea câtorva unități frazeologice organizate în jurul unor cuvinte matcă: **baba**¹² (s.f.) – (locuț. vb.) *a face volta la baba*, a lega

²LSI este un concept care include termenii specializați ce se utilizează „în mai mult decât un singur limbaj specific.” (Angela Bidu-Vrăncianu, coord. „Lexic științific interdisciplinar”, București, EUB, 2000, p.3).

³ansă (s.f., pl. -e) = (mar.) „acvatoriu de dimensiune mică, adăpostit și limitat de plajă cu nisip sau pietriș” (DM, p. 33); (med.) structură anatomică în formă de buclă, inel; (biol.) „fir metalic (de platină) terminat cu o buclă, fixat pe o tijă metalică, ce servește la însămânțări de germeni în diferite medii de cultură” (DEX, p.42); (tehn.) tijă metalică folosită ca vârf al unui pistol de lipit electric; (geomorf.) golf mic; (geogr.) fenomen de retragere a malului unui râu [fr. *anse* < lat. *ansa*].

⁴astar (s.n.) = (mar.) „pânză de lână rezistentă, folosită pentru confecționarea pavilioanelor (1508)” (DM, p. 43); pânză groasă utilizată în domeniul ca: (ind. text.) la căptușirea hainelor, (echitație) împodobirea cailor domnești, (rel.) pentru a acoperi fața mortului [tc. *astarmalak*].

⁵edec (s.n., pl. -uri/ -ce) = (mar.) procedeu de remorcare a unui mijloc de navigație; expresia *a trage la edec* înseamnă a remorca o ambarcațiune de pe mal cu un odogon împotriva apei; (arg.) *a fi la edecul cuiva* = a depinde de cineva; lucru care se găsește de mai mult timp într-o gospodărie; (fig.) persoană indispensabilă; (fam.) persoană care duce o existență fără niciun țel, la discreția cuiva; (echitație) cal de paradă [tc. *yedeck*].

⁶guvide (s.m., pl. -i) = (mar.) marinar începător; (pesc.) nume dat unor pești mici cu capul mare, lățit și cu corpul subțiat spre coada [ngr. *gividi*].

⁷martingală (s.f., pl. -e) = (mar.) bară de metal asemănătoare lancei cu ajutorul căreia sunt dirijate și întinse parâmele ce fixează bompresul velierului; (echitație) curea la ham care împiedică calul să se ridice pe picioarele dinapoi; (pariuri) sistem de mizare la jocurile de noroc sau la cursele de trap, pontare dublă după fiecare pierdere; (mat.) concept utilizat în studiul probabilităților [fr. *martingale*].

⁸sapan (s.m., pl. -e/ -i) = (mar.) pară de cânepă sau lână; (zool.) mamifer rozător din America de Nord, înrudit cu vererița, care doarme ziua foarte adânc [engl. *sapan* < cuv. malaezian].

⁹Structuri binare, construite pe baza unor relații sintactice de subordonare stabilite între două cuvinte autosemantice – conform DȘL.

¹⁰Unități lexicale și gramaticale distincte care se comportă ca o singură parte de vorbire; în DȘL, Gabriela Pană Dindelegan numește locuțiune grupul neanalizabil, cu expresie fixă și sens global, caracterizat prin pierderea autonomiei gramaticale a cel puțin unuia dintre membrii grupului și funcționarea de ansamblu ca un singur cuvânt.

¹¹Construcții expresive, plastice, având adesea valori metaforice, ironice sau valori marcate afectiv.

¹²Cuiburile exemplificate au fost selectate aleatoriu din următoarele lucrări: DM (*Dicționar marinăresc* de Ilie Manole, Gheorghe Ionescu, 1982) și DMRE (*Dicționar maritim român- englez* de Anton Beziris, 1985), precum și în lucrarea EM (*Expresiile marinărești în limbile engleză și română* de Constantin Popa, 1992).

parâma în formă de opt; (sint. n.) *baba la cheu*, dispozitiv montat pe cheu; (sint.n.) *babe de grui*; (sint.n.) *babe de punte*; (sint.n.) (sint.n.) *baba dreaptă*; (sint.n.) *baba dublă*; (sint.n.) *baba înclinată*; (sint.n.) *baba simplă*; (sint.n.) *babe în cruce*, babe montate astfel încât postamenții să fie perpendiculari; (exp. s.) *gașa la baba!*, bucla parâmei este trecută peste coloană; (exp. s.) *volta la baba!*, comandă pentru a lega parâma la baba imediat; **gheară** (s.f.) – (sint.n.) *gheara ancorei*, componentă a ancorei terminată cu o parte de forma unei unghii; (sint.n.) *gheară de abordaj*, sin. *gheară de piscică*, ancoră compusă din fus și mai multe brațe de forma unor gheare arcuite; (sint.n.) *gheară de drac*, piesă cu două fălci care imobilizează lanțul ancorei; **nod** (s.n.) – (sint.n.) *nod de ancoră*, sin. *nod de pescar*; *nod de foarfecă*; *nod de pavilion*; *nod de sart*; *nodde terțarolă*, sin. *nod lat*; *nod de turban*, nod folosit în lucrări ornamentale; *nod în opt*; *nodjumatate de ochi*; *nod jumătate de ochi întors*; *nod vâcar*; **ochi** (s.m.) – (sint.n.) *ochi de mură*; *ochi de terțarolă*; *ochi de cioară*, inel pe marginea unei vele pentru a o lega de ghiu; *ochi de fungă*, inel format la colțul de fungă al unei vele pentru a o întinde sau a o strânge; *ochi de punte*, geam gros; *ochi de pește*, perlă; *ochiul navei*, zonă lângă etravă, unde veghează omul din prova navei; **vânt** (s.n.) – (sint.n.) *vânt adevărat*, elementele vântului pot fi determinate grafic; (sint.n.) *vânt aparent*, vânt măsurat pe nava aflată în mișcare; (sint.n.) *vânt de bulină*, *vânt foarte strâns*; (sint.n.) *vânt de (din) pupa*, bate în pupa navei; (sint.n.) *vânt de (din) prova*, vânt care bate dinspre prova; (sint.n.) *vântul navei*; (expr.vb.) *nava pierde sub vânt*, nava este deviată sub vânt; (expr.vb.) *a prinde în vânt*, la bord se resimte vântul; (expr.vb.) *a veni în vânt*, a aduce nava cu prova în vânt; (expr.vb.) *a veni sub vânt*, sin. *a abate sub vânt*; (expr.) *nimic în vânt!*, timonierul manevrează cârma astfel încât prova navei să nu vină în vânt; (expr.s.) *săritură de vânt*, schimbare bruscă a direcției vântului.

2. Noțiuni marinărești inserate în scrieri literare

Terminologia marinărească – inventariată în operele: *Viața lui Pi* de Yann Martel, *Bătrânul și marea* de Ernest Hemingway, *Toate pânzele sus* (vol. I) de Radu Tudoran și *20000 de leghe sub mări* de Jules Verne – prezintă un interes deosebit din punct de vedere lingvistic și semantic. Pentru delimitarea sferei semantice, am dispus de cele două dicționare specializate reprezentative, anume: DM (*Dicționar marinăresc* de Ilie Manole, Gheorghe Ionescu, 1982) și DMRE (*Dicționar maritim român- englez* de Anton Beziris, 1985), precum și în lucrarea EM (*Expresiile marinărești în limbile engleză și română* de Constantin Popa, 1992).

2.1. Viața lui Pi

În opera *Viața lui Pi*, scriitorul, Yann Martel, valorifică, în general, termeni marinărești cunoscuți și uzitați atât de către vorbitorii specializați precum și de către cei nefamiliarizați cu limbajul marinăresc: verbele – *a naviga* și *a pluti*; substantivele comune – *ofițer*, *echipaj*, *vas*, *bord*, *vâslă*, *navă*, *vapor*, *barcă* și îmbinările (construcțiile realizate din substantiv+adjectiv, respectiv, substantiv+prepoziție+substantiv) – *navă comercială*, *punte principală*, *barcă de salvare*, *colac de salvare*, *punte decomandă*, *ofițeri de marină*. Parcurgând opera literară, lectorul descoperă câteva componente întâlnite pe orice tip de vas: *cabină*, *punte de comandă*, *punte principală*, *covertă* și *babord*. De asemenea, sesizează opțiunea autorului de a întrebuița sinonimele *vas*¹³ și *vapor* pentru termenul *navă*¹⁴, respectând valoarea semantică.

¹³Vas – navă, vapor.

¹⁴Navă – mijloc de navigație utilizat pentru transport sau pentru alte servicii pe apă. Navă comercială – navă care aparține unui armator cf. DM, p.308.

*Vom naviga precum Columb!*¹⁵. Am părăsit Mandras (...) pe **nava comercială** japoneză. **Ofițerii** erau japonezi, **echipajul** taiwanez, iar **nava** era mare și impresionantă. (idem., p.121). **Vasul** s-a scufundat. (...) Din **barca de salvare** am văzut ceva în apă. (idem., p.127). În **barcă** era un **colac desalvare** cu o frânghie legată de el. (idem., p.128). Amaruncat **colacul** cu putere. (...) Încâteva secundevei fi la **bord** și o să fim împreună. (...) Am înhățat **o vâslă**. (...) Am ratat și am pierdut **vâsla**. Am înșfăcatală **vâslă**. (idem., p. 129). Zile întregi, **navaplutise**. (...) Cumpărasem **o hartă a lumii** (...) o atârnam în **cabină**, pe un avizier de plută. În fiecare dimineață aflam **poziția** noastră de la **puntea de comandă** și o marcam pe hartă cu un ac portocaliu. **Am navigat...** am coborât... am înconjurat și am urcat. (...) Era palpitant să fii pe un **vapor**. (idem., p. 130). (...) **Vaporul** se înclina rău de tot și nu se echilibra deloc. Se apleca vizibil **de la prora la pupă**. (idem., p.133). (...) mi-am așezat tălpile pe **copastie**. **Copastia** este parte de sus a unei bărci, marginea, dacă doriți. (idem., p.140). **Ofițerii de marină** învârteau cârma până simțeau că amețesc. (idem., p.145).

2.2. 20000 de leghe sub mări

Jules Verne mânuiește cu pricepere lexicul marinăresc, punându-l în valoare în scrierea *20000 de leghe sub mări*. Cuvinte din limba comună se specializează, dobândind sensuri noi: *coastă*¹⁶, *cală*, *pavilion*. Termeni precum: *comandant*, *căpitan*, *mateloți*, *ofițeri* denumesc gradele militare deținute de marinarii aflați la bordul navei. Identificăm, în text, cuvinte marinărești formate prin derivare (un mijloc intern de îmbogățire): *baleniere*, *cârmaci*, expresii: *salonul cel mare* (compartiment al vasului destinat reuniunilor) și sintagme substantivale: *vase cu aburi* și *vase cu pânze*.

(...) *Bagajele ne fură imediat transportate pe puntea fregatei*. M-am repezit pe **punte** și am întrebat de **comandantul** Farragut. Unul dintre **marinari** mă conduse pe **dunetă**, unde m-am găsit în fața unui **ofițer** simpatic care mi-a întins mâna. (idem., p.19). În acest moment, comandantul Farragut desfăcea ultimele **otgoane** care-l mai legau pe Abraham Lincoln de pe cheiul Brooklyn. (idem., p.20). **Ofițerii** scrutau întunecimea cu **ocheanele** lor de noapte. (idem., p.31). La acest strigăt, întregul **echipaj** alergă spre Ned Land, **comandantul**, **ofițerii**, **maiștrii**, **mateloții**, până și **inginerii** care lăsară mașinile, chiar **fochiștii** care părăsiră cazele. **Ordinul de oprire** fusese dat și **fregata** nu mai mergea decât în virtutea inerției. (idem., p.33). Ned Land era la postul lui cu **cangea** în mână. (idem., p.38).

2.3. Bătrânul și marea

Ernest Hemingway cucerește prin accesibilitatea limbajului și fluxul povestirii, propunându-i cititorului, dincolo de narațiunea propriu-zisă, o scurtă lecție introductivă despre părțile componente ale unei bărci: *catargul*, *pupa*, *prora*, *vâslele*, *lopețile*, *bordul*, *tapla punții*. Hai să ducem acasă calabalâcul ca să pot să iau **prostovolul** și să ies după sardele (...) Luară tot echipamentul din **barcă**. Bătrânul căra **catargul** pe umăr (...) **cangea** și **harponul**, cu tot cu țepușă, cutia cu momeală era dedesubt, la **pupa bărcii**, laolaltă cu ciomagul pe care îl folosea ca să potolească peștii când îi trăgea **la bord**¹⁷. Departe în larg, ca să mă întorc când se schimbă vântul. (idem., p.12). Fixă **capacele vâslelor** în **strapazane** și aplecându-se cu toată greutatea pe **lopețile** lăsate în apă, începu să **vâslească**, ieșind din port pe întuneric. (idem., p. 30-31). **Trase vâslele** din apăși scose de la **prora** o undiță mică. (idem., p.39). **Cârmi barca** înspre licărirea

¹⁵ Yann Martel, *Viața lui Pi*, editura Polirom, Iași, 2012, p.118.

¹⁶ Element de osatură transversală care asigură și menține forma navei.

¹⁷ Ernest Hemingway, *Bătrânul și marea*, editura Polirom, Iași, 2014, p.13.

aceea. (idem., p.161). *Flutură echea și lovi cu ea capul rechinului...* (idem., p.162). (...) **puse ambarcațiunea pedirecție. Scoase catargul din talpa punții, înfășură vela pe el și o legă.** (idem., p.165).

2.4. Toate pânzele sus!

Limbajul marinăresc folosit de Radu Tudoran în capodopera *Toate pânzele sus!* impresionează prin diversitate, mergând de la noțiuni simple precum: *corabie, căpitan*, la componentele elementare ale unei nave: *catarge, pânze, ghiuri, parâme, prova, pupa, tambuchi, cabestan, etambou, bompres, ancoră*. Expresii ca: (expresie adjectivală) *marinar botezat de toate furtunile* – experimentat, priceput, (expresie verbală) *l-a culcat pe-o coastă* – a înclinat nava, (expresie verbală) *a vira o cheie de lanț*, (expresie verbală) *navigau în volte strângând vântul* – nava se deplasează cu vânt strâns, vine în vânt, (expresie verbală) *ancora la pic!* – ancora este aproape de a se smulge, și sintagme nominale de tipul: *serviciu de cart, vapor de fier și nave de război* conferă veridicitate textului. Elementele de argou completează și nuanțează lexicul marinăresc: *strapazan*¹⁸ (marinar nepriceput), *ageamiu* (nepriceput, neexperimentat).

(...) **Căpitanul ei era Kir Iani Ghimiș, negustor iscusit și marinar bătrân, botezat de toate furtunile arhipeleagului grecesc**¹⁹. *Penelopa era o corabie nu prea mare, mai curând un barcaz (...)* un barcaz cu două catarge și cu pânze puține. (idem., p.30). (...) **Cabestanul, care iarăși nu putea folosi nimănuia, rămăsese la locul lui.** (idem., p.58). *Cu chila ei lungă, cu pupa aproape la fel de ascuțită ca și prova.* (idem., p.59). (...) *moș Leon, deși era slobod în clipa aceea, nefiind el de cart, s-a repezit el la cârmă (...)* a întors prova în vânt și îndată bricul s-a ridicat din valuri. (idem., p.88). (...) **Mateloții, aplecați peste parapete, tăifăsuiau și ei.** (idem., p.110). *Să nu joci cu mine dacă ești ageamiu.* (idem., p.125). **Navigau astfel în volte strângând vântul cât se putea mai bine, tăind zigzaguri mari spre Mediterana.** (idem., p.400). *Alunecau greoaiemahoane negre, bărci, șalupe și remorchere (...).* **Barcagii se tocneau cu pasagerii, mai mult prin semne.** (idem., p.411). **Pavilionul tricolor flutura leneș la pupagoetei.** (idem., p.501). – **Ancora la pic!** strigă Haralambie, opintindu-se în manelele cabestanului. (...) **Căpitanul apucă repede cavilele cârmei.** (idem., p.510).

2.5. Proverbe și zicători marinărești

Literatura populară, la fel ca cea cultă, este și ea un izvor nesecat de inspirație. Folclorul marinăresc abundă în proverbe și zicale izvorâte din experiența de zi cu zi a lupilor de mare. Apostol D. Culea, un culegător entuziast de folclor marinăresc, a reunit în lucrarea sa *Tradițiile vieții de apă ale poporului român* o multitudine de exemple: *Corabia veche, bogăția stăpânului; - Orice navă face apă: ba la prova, ba în magazii, ba în santine; - Oricine știe să navighe cu vânt bun; - Ori principe, ori marinar; - Cine navighează rău, acostează rău; - Întâi se trasează drumul pe hartă și apoi se întinde vela; - Pe corabia pierdută, toți sunt piloți; - Corabie mare, griji mari; - Unde poate merge barca, nu poate căruța* etc. De asemenea, autorul a remarcat tendința omului obișnuit de a utiliza în exprimarea curentă proverbe marinărești. De exemplu, acel niciodată este redat prin *când o cânta știuca în baltă*, izbânda, reușita prin *se faceluntre și punte*, supărerea – *i s-au înecat corăbiile*, furia nestăpânită – *apa mare, valuri mari face sau talazurile dispar o dată cu vântul*, vorba multă – *bate apa în puiă*.

3. Concluzii

¹⁸În text: colier vegetal folosit pentru a lega rama de bara fixată în bordaj.

¹⁹Tudoran, Radu, *Toate pânzele sus!*, editura Art, București, vol. I, 2009, p. 28.

Evoluția uneia dintre cele mai vechi îndeletniciri ale omului, navigația pe apă și meșteșugul construcției de nave, prezintă un interes deosebit pentru cititorul avizat și constituie concomitent o lectură captivantă pentru cititorul obișnuit.

Limbajul marinarilor este, adesea, promovat prin intermediul scrierilor literare, al reportajelor sau al peliculelor fără a se acorda o atenție deosebită semanticii termenilor. Astfel o persoană necunoscătoare constată cu stupeoare că marinarii nu navighează, ci navigă, vasul nu ancorează la chei, ci acostează la cheu, iar ancora nu se aruncă, se fundarisește, și nici nu se ridică, ci se virează. În spatele denumirii generice – marină există o varietate de subdomenii. Același obiect poate cunoaște denumiri diverse: barcă cu rame (denumită astfel de către marinari), lotcă sau babaică (de către pescarii din Delta Dunării).

Ca urmare a efectuării analizei textuale, am remarcat că limbajul marinăresc abundă în operele literare (culte sau populare), supuse atenției și anume: *Viața lui Pi, 20000 de leghe sub mări, Bătrânul șimarea*, respectiv, *Toate pânzele sus!*. Cei patru scriitori, Yann Martel, Jules Verne, Ernest Hemingway și Radu Tudoran, valorifică la maximum limbajul marinăresc, oferind lectorilor o cheie de acces în sfera terminologiei marinărești. Pe parcursul textelor, cuvintele uzuale, întrebuițate de vorbitorii nespecializați, precum: *barcă, vas, a vâsli*, sunt completate cu noțiuni marinărești cu un grad de dificultate mai ridicat: *etambou, tambuchi, cavilă, cabestan, goeletă, bompres*, expresii, sintagme, elemente de argou și serii sinonimice: *vas: vapor, navă, barcă, corabie, barcaz, fregata, ambarcațiune*. O scriitură aparte este lucrarea lui Apostol D. Culea, care reușește să împărtășească lectorilor o fărâma din folclorul marinăresc.

Bun cart pe marea tumultoasă a vieții!

BIBLIOGRAPHY

- Beziris, Anton, *Dicționar maritim român-englez (DMRE)*, Editura Tehnică, București, 1985.
Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.
Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Dicționar de științe ale limbii (DȘL)*, Editura Științifică, București, 1997.
Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Lexic științific interdisciplinar*, EUB, București, 2000.
Bidu-Vrănceanu Angela, *Lexic comun, lexic specializat*, EUB, București, 2000.
D. Culea, Apostol, *Tradițiile vieții de apă ale poporului român*, Editura Institutul de Arte Grafice Marvan, București.
Hemingway, Ernest, *Bătrânul și marea*, Editura Polirom, Iași, 2014.
Le Nouveau Petit Robert, Paris, 1997.
Manole, Ilie, Ionescu, Gheorghe, *Dicționar marinăresc (DM)*, Editura Albatros, București, 1982.
Marcu, Florin, *Noul dicționar de neologisme (NDN)*, Editura Academiei Române, București, 1997.
Martel, Yann, *Viața lui Pi*, Editura Polirom, Iași, 2012.
Mărânduc, Cătălina, *Dicționar de expresii, locuțiuni și sintagme ale limbii române*, Editura Corint, București, 2010.
Popa, Constantin, *Expresiile marinărești în limbile engleză și română (EM)*, Editura Militară, București, 1992.
Tudoran, Radu, *Toate pânzele sus!*, Editura Art, vol. I, București, 2009.
Verne, Jules, *20000 de leghe sub mări*, Editura Cartex 2000, București, 2003.